

Fonološki opis govora grada Gerovo (prema zapisu Božidara Finke)¹

JANUŠKA GOSTENČNIK

*Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Novi trg 4,
SI – 1000 Ljubljana, januska.gostencnik@zrc-sazu.si*

SCN VI/1 [2013], 38–58

V pričujočem prispevku je prikazan govor kraja Gerovo v Gorskem kotarju v Republiki Hrvaški v obliki fonološkega opisa. Opis sloni na gradivu, ki ga je zbral Božidar Finka leta 1966 za tedanji Srpsko-hrvatski dijalektološki atlas. Vendar pa v nekaterih primerih ni bilo mogoče z gotovostjo vzpostaviti sistema. Zato je gradivo dopolnjeno z gradivom, ki je bilo zbrano z lastnim terenskim delom v kraju Gerovo. Govor hrvaška dialektologija tradicionalno uvršča med kajkavske govore hrvaškega jezika, vendar pa ta ne izkazuje kajkavskih definicijskih lastnosti, temveč slovenske. Zato se v opisu izhaja iz izhodiščno splošnoslovenskega fonološkega sistema.

In this paper the phonology of the dialect of the town of Gerovo in Gorski kotar in Croatia is presented in the form of a phonological description. The description is based on the material collected by Božidar Finka in 1966 for the Serbo-Croatian dialectological atlas. In some cases the system could not be determined, therefore additions were made with the material gathered by the author in the town of Gerovo. Traditionally, Croatian dialectology classifies the speech of Gerovo as a variety of the Kajkavian dialect group, but the Kajkavian determinative characteristics can not be applied to it. However, Slovene characteristics can be. Therefore, in the description of the speech we take the basic Slovene system as a point of departure.

Ključne besede: Gorski kotar, goransko narečje, kajkavsko narečje, fonologija, prozodija

Key words: Gorski kotar, goranski dialect, Kajkavian dialect, phonology, prosody

¹ Opis je govora grada Gerovo nastao prema zapisu dr. Božidara Finke godine 1966. za (tadašnji) Srpskohrvatski dijalektološki atlas. Zapis, napravljen prema Upitniku za Srpskohrvatski dijalektološki atlas, pregledao i *pronašao* je *sve u redu* M. Hraste.

0 Uvod²

Govor grada Gerovo u Gorskom kotaru u Republici Hrvatskoj hrvatska dijalektologija uvrštava u goranski dijalekt kajkavskog narječja. U fonološkom se opisu proizlazi iz zapisa Božidara Finke. Mjestimice napravljene su dopune građe koje su rezultat vlastitog terenskog istraživanja (ovi su primjeri podcrtani). Naime, građa Božidara Finke ponekad upućuje na to da je govor u postupku gubljenja kvantitativnih opozicija, a i novo prikupljena građa to potvrđuje. Dakle, nova je građa isključivo dopuna staroj (npr. kod jata gdje nema nikakvih nedoumica³ nova građa nije napisana jer su refleksi identični onim koje je zapisao Božidar Finka) na mjestima gdje izgleda da refleksi nisu jasni.

U fonetskoj su transkripciji ovog rada napravljene neke promjene u odnosu na rukopis Božidara Finke, naime:

- grafem *h* koji označava bezvučni velarni spirant zamijenjen je grafemom *x*,
- grafem *ɔ* zamijenjen je s grafemom *o* koji je u upotrebi za HJA,
- kad je *u* dio diftonga (npr. *uo* ili *uō*) u ovom je radu uvijek zastupan grafemom *u*,
- *w* koji označava bilabijalni frikativ zastupan je grafemom *u*.

1 Prozodija

1.1 Inventar

Fonološki su relevantni samo kvantiteta te mjesto naglaska. Opreka je po kvaliteti ukinuta. Dakle, u inventaru se prozodema pojavljuju samo dva akcenta, dugi i kratki. Nema nenaglašanih dužina. Prema tome, dugi vokali mogući su samo pod akcentom, a kratki mogu biti bilo naglašeni bilo nenaglašeni.

1.2 Distribucija

Kratki i dugi naglasak mogu se ostvariti na svakom slogu u riječi osim na otvorenoj ultimi. Nenaglašanih dužina nema.

² Tekst je pisan fontom ZRCola koji je na Institutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU u Ljubljani razvio Peter Weiss.

³ Nekoliko primjera: *brĕĭk*, *rĕĭč*, *lĕĭska*, *dĕĭlan* 1. sg. ‘raditi’; *brĕĭza*, *nevĕĭsta*, *mĕĭstu*, *kalĕĭnu*, *palĕĭnu*.

1.3 Podrijetlo

Karakteristična je najprije progresivna metataksa cirkumfleksa. To je tipično slovenski pomak i smatra se prvom izoglosom koja odvaja slovenski jezik od ostaloga južnoslavenskog zapada (Lončarić 1996: 22).

Poslije progresivne metatakse cirkumfleksa idući je akcentski pokret bio povlačenje akcenta sa završnoga otvorenog sloga na prethodeću duljinu (*stějna* // *stěna*, *zvěizda*). Slijedi duženje nekad skraćenog starog akuta izvan ultime (*dvā brāta*, *lopāta*, *jāpka* ‘jabuka’, *jāgada*, *srāka*, *kalějnu/-o*, *dějju/-o*, *cějista* // *cěsta*, *lějtu/-o*), no, zbog internog razvitka vokala *i* danas možemo naći na tim slogovima kračinu (*kazica* ‘zdjela, činija’, *lasica*, *sity*).

Došlo je i do drugih akcenatskih pokreta kao što su povlačenje akcenta sa završnoga kratkog otvorenoga sloga na prethodeću kračinu, dakle na prethodeći *e* ili *o* (sln. tzv. »umik na prednaglasno kračino«):⁴ *šjěstra*, *žjěna* (// *žěna*), *čjěju/-o* (// *čěju*) ‘čelo’, *buōsa* (// *bōsa*) N sg. neod. f. ‘bos’; kronološki kasnije još do povlačenja akcenta na poluglas u prethodnom slogu (sln. tzv. umik na prednaglasno nadkračino): *māgua*, *mōgua* ‘magla’.

Regresivna metataksa cirkumfleksa daje često, kako bismo i očekivali, kratki slog (*synū* ‘sijeno’, *jimy/-i* ‘ime’, *věčir/-yr*, *věčir*, *děvyt*, *děsyt*, *gāspūt* ‘pop’, *kākuš*,⁵ *pěru*, *kāsti*, *zābi*), ali ponekad i dugi (*tiěju/-o*, *lěpu*, *gāuop*, *gāuup*, *kārin*) gdje bi mogla dužina biti i posljedica analogije. Ipak, vokalizam pokazuje kako je regresivna metataksa sekundarna što znači da je regresivna metataksa cirkumfleksa relativnokronološki gledajući mlađa od vokalske disimilacije (*synū*) odnosno akanja (*gāspūt*, *kākuš*, *kāuu*), dakle do promjene *o* > *a* došlo je prije metatakse.

U primjerima kako što su: *uōky/-o*, *uōčy/-e*, *uōbras*, razvoj je najvjerojatnije išao ovako: *okó* > *akó* > *uakó* > *uako* > *uoko*, dakle, možda se radi o pozicijskom razvoju. To nam potvrđuju i primjeri kao što su *žāuost* ‘žalost’ in *uopāta*⁶ ‘lopata’ gdje bi u nenaglašenoj poziciji svakako očekivali vokalsku redukciju (akanje). Teoretički, razvoj bi mogao ići i ovako: *okó* > *uokó* > *uoko*, ali ovim putem ne možemo objasniti primjere kao što je *žāuost*.

Međutim, vlastita terenska istraživanju pokazuju ovakvu sliku: *uōku*, *uōči* / *uōka*, *uōbras*. Dakle, kračinu.

Vjerojatno u isto doba, naime, refleksi su isti, došlo je do povlačenja novog dugog akuta sa završnoga otvorenog ili zatvorenog sloga na pretposljednji slog⁷ (*srāmak* < psl. **siromáxъ* ‘siromah’, *mýxur* < psl. **měhúrъ* ‘mehur’).

⁴ U ovom ćemo radu upotrebljavati izraz koji je prihvaćen u slovenskoj dijalektološkoj terminologiji, dakle »umično naglašeni *e* i *o*« (u razdeljku Podrijetlo kraće »um. nagl.«).

⁵ Gerovo 2012: *kākuš*.

⁶ Uz dubletu *uapāta*.

⁷ Na ovom je mjestu upotrebljen doslovni prijevod izraza kojeg je upotrebio dr. Tine Logar u svojoj raspravi o semiškom govoru u Beloj krajini, dakle *umik novega dolgega akuta z zadnjega odprtega in zaprtega zloga na predzadni zlog* (Logar 1996: 206). Naravno, riječ je o govoru u kojem je ukinuta opreka po kvaliteti. Dalje, na istom mjestu, Logar

Inače, taj je pokret poznat nekim slovenskim dijalektima, naime belokranjskim govorima, kostelskom dijalektu i jednom govoru poljanskog narječja (Javorje nad Poljanami).⁸

Došlo je i do povlačenja kratkog cirkumfleksa (nastalog prema metatoniji iz kratkog akuta porijeklom iz skraćenog starog dugog akuta i novog akuta na kraćini) sa završnoga zatvorenog sloga na pokraćeni pretposljednji slog (*buḡgat* ‘bogat’ < sln. *bogāt* < psl. **bogāť*; *vysok/-ak* < sln. *vīsok* < psl. **vysòkъ*, *šyrak* < sln. *šīròk* < psl. **šīròkъ*).⁹

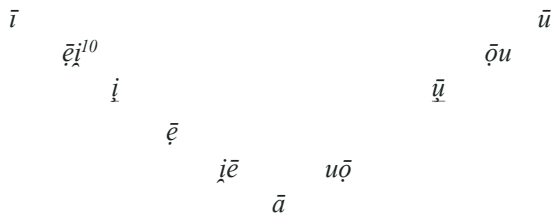
Novi se dugi cirkumfleks odražava kao dužina (*mūžīnčak/-ok* ‘mali prst’, *pēsma* (// *pēsma*), *glēdamu/-o* // *glēdamu/-o*, *besēida*, *lēita* Npl ‘godina’, *mēi-sac/-oc*, *krāvji*, *stāry* (uōča), *zdrāvje*, *būbən* ‘bubanj’), rijetki i nesistematični su neki primjeri za kraćinu (*mlinar* ‘mlinar’).

2 Vokalizam

2.1 Inventar

Inventar vokala govora grada Gerovo čini po deset jedinica u dugome naglašene slogu i po deset jedinica u kratkome naglašene slogu.

2.1.1 Dugi naglašeni



kaže »Refleksi novonaglašanih samoglasnikova su isti kot pri umiku dolgega starega cirkumfleksa. To dejstvo dokazuje, da gre v obeh primerih za časovno isti naglasni umik.«

⁸ U ovom će se radu u razdjelju *Podrijetlo* za ovaj pokret upotrebljavati izraz »nakon regresivne (reg.) metatakse dugog akuta«.

⁹ U ovom će se radu u razdjelju *Podrijetlo* za ovaj pokret upotrebljavati izraz »nakon regresivne metatakse kratkog metatoničnog cirkumfleksa (nakon reg. metatakse met. cirk.)«.

¹⁰ Interpretirati se može i kao *ē̄ī* i kao *ē̄j*.

2.1.2 Kratki naglašeni

<i>i</i>	<i>y</i>	<i>ü</i>	<i>u</i>	
	<i>ɛ</i>	<i>ə</i>	<i>ɔ</i>	
	<i>e</i>	<i>o</i>		
		<i>a</i>		+ <i>r</i>

2.1.3 Nenaglašeni

<i>i</i>		<i>y</i>		<i>ü</i>		<i>u</i>
						<i>ʉ</i>
	<i>e</i>	<i>ɛ</i>	<i>ə</i>	<i>ɔ</i>	<i>o</i>	
		<i>ɛ</i>		<i>ɔ</i>		
			<i>a</i>			

2.2 Realizacija

Diftong *ou* ostvaruje se i otvoreno, kao *ou*: *souza*, *poʉʂ* ‘puž’, *sou^hnce* ‘sunce’, *poʉn* ‘pun’.

Diftong se *uo* često ostvaruje otvoreno, kao *uo*: *muoren* ‘mogu’ (// *moren*), Npl *nuosy/-e* ‘nos’, *nuoga* (// *no^hga*), *duoba* (n) ‘dob, doba’, *buosa* (*bosa*) N sg. neodr. f. ‘bos’, *puosy* ‘posao’, *puomoč* ‘pomoći’, *debuoka* N sg. neodr. f. ‘dubok’.

Diftong *uo* ostvaruje se kao *ua* u primjeru *puapər* ‘papar’.

U poziciji iza *r* fonem se *ei* ostvaruje kao *ei*: *srēidən* (*prst*), *rēizat* (// *rēzat*) ‘seći’.

Fonem se *o* ostvaruje zatvoreno, kao *o* u primjerima: *moren* (// *muoren*) 1. sg. prez. ‘moći’, *mogu* (// *mougu*) 3. sg. pf. m. ‘moći’, ili kao još zatvorenije *ʉ* u primjerima: *vʉsta*, *dnʉ/-o* ‘dno’, *tʉʉ/-o* ‘tlo’, *stʉ/-o* ‘100’.

U poziciji iza *ʉ* fonem se *a* u naglašenoj poziciji ponekad ostvaruje kao *a*, dakle kao *a* pomaknuto nazad prema *o*, u primjerima: *uāsy* (f.) ‘kosa, vlasi’ i (*uāftič* //) *uāftič* ‘lakat’.

No, vlastit terenski rad pokazuje ponekad labijalizaciju *a* i u sasvim nevtralnoj poziciji. Ali nigdje labijalizacija nije utoliko uvjerljiva da bismo opravdano mogli ispostaviti *a* kao poseban fonem. Nekoliko primjera: A pl. *za živāli*, *zājc*, *māša*.

2.3 Distribucija

Svi vokali mogu biti naglašeni i nenaglašeni, dok su diftongi uvijek naglašeni i dugi. Nenaglašeni kratki vokali mogu biti i u prednaglasnome i znanaglasnom položaju, dok nenaglašenih dužina nema.

Posljedice su moderne vokalne redukcije:

Vokalska redukcija, tzv. akanje, u primjerima: prednaglasni slog: *nasnica*, *abista* ‘bubreg’, *dvariščę* ‘dvorište’, *kazica* ‘zdjela, činija’, *kašenica*, *matika* ‘motika’, *kabiŭa* ‘kobila’, *kaščica* ‘koštica’, *pašiyat* ‘slati’, *dabiję*, *dabiŭa*, *paduŕjyt*, *gavarışte* ‘govorite’, *kalęinŭ/-ŕ* ‘koleno’; znanaglasni slog: *jągada* ‘jagoda’, *mrámar*¹¹ ‘rovac’.

2.4 Podrijetlo¹²

2.4.1 Dugi naglašeni

ger.	izvor	grada
<i>ī</i>	< *ī-	<i>sīn</i> , ¹³ <i>zīt</i> ‘zid’, <i>žīr</i> ‘žir’; <i>mŭžīnčęk/-ŕk</i> ‘mali prst’, <i>bravīnc</i> ‘mrav’, <i>malītva</i> ; <i>cvīly</i> ‘vrišti’, <i>spī</i> 3. sg. prez. ‘spati’; <i>krīŭŭ/-ŕ</i> ‘krilo’, <i>blīzy</i> ‘blizu’, <i>pīsmŭ/-ŕ</i> ;
	< *i-	<i>sīr</i> ‘sir’, <i>strīna</i> ‘gospoda’, <i>sykīra</i> ‘sjekira’, <i>štīry</i> ‘4’, <i>žītu</i> ;
	< *ē-	<i>šīst</i> ‘6’, <i>pīč</i> ; <i>zmīrŕn</i> ‘uvijek’; <i>vesīŭa</i> ‘vesela’;
	< *ĕ-	N pl. <i>rībra</i> (// <i>rĕbra</i>), <i>sīdęn/-ŕn</i> ‘7’, <i>sīdmy</i> ‘7’, <i>ščīra</i> ‘jučer’, <i>zĕlē</i> // <i>zīlē</i> ‘kupus, zelje’;
	< *ĕ-	<i>pīt</i> ‘5’, (<i>grĕīdęl</i> //) <i>grīdęl</i> ‘gredelj’, <i>pītok</i> , ¹⁴ <i>rīp</i> ‘rep’, <i>pīst</i> , <i>spīke</i> ‘opet’;
	< *ĕ-	<i>dītęla</i> ‘detelina’; ¹⁵

¹¹ *Mrámar* po disimilaciji iz nar. *mramor* < psl. **mormorъ* ‘bramor’.

¹² Spojnica na desnoj strani ishodišnog vokal označava da se radi o slogu koji nije ni stražnji ni jednosložan, dakle barem dvosložan. A spojnica na lijevoj strani vokala označava suprotno, to je stražnji slog odnosno jednosložna riječ.

¹³ Usp. izvor kratkog i. Vlastito terensko istraživanje dalo je dvojake rezultate, dakle kraćinu i dužinu: *sīn* i *sīn*.

¹⁴ Usp. razvoj *ĕj*.

¹⁵ Usp. izvor *ī*.

ger.	izvor	grada
ēī	< *ē-	<i>bēīya</i> // <i>bīya</i> , <i>bēīyu/-o</i> N sg. neodr. f./n. 'bijel', <i>brēīst</i> 'brijest', <i>cvēīt</i> 'cvijet', <i>dvēīstu/-o</i> '200', <i>kasēīnc</i> 'gusjenica', <i>lēīk</i> 'lijek', <i>lēīp</i> 'lijep', <i>lēīn</i> 'lijen', <i>mēīx</i> 'mijeh', <i>fprēīk</i> 'preko', <i>snēīk</i> 'snijeg', <i>zvēīr</i> // <i>zvēr</i> 'zvijer', <i>žlēīp</i> 'žlijeb', <i>besēīda</i> , <i>lēīta</i> N pl. 'godina', <i>mēīsac/-oc</i> , <i>pēīsma</i> // <i>pēsma</i> , <i>plēsān</i> (// <i>plēsān</i>) 'plesan', <i>pandēīlak/-ok</i> 'ponedjeljak', <i>srēīda</i> 'srijeda', <i>srēīdon/-ān</i> 'srednji', <i>rēīdak/-ak</i> 'redak', <i>zēīxa</i> 3. sg. prez. 'zijeovati'; <i>dēīte</i> 'dijete', <i>dlēīta</i> // <i>dlēta</i> 'dlijeto', <i>stēīna</i> // <i>stēna</i> 'stijena', <i>strēīya</i> 'munja', <i>vrēīme</i> 'vrijeme', <i>vlē(j)č</i> 'vući', <i>zvēīzda</i> 'zvijezda';
	< *ē-	<i>cēīsta</i> // <i>cēsta</i> 'cesta', <i>dēīyu/-o</i> 'posao', <i>kalēīnu/-o</i> 'koleno', <i>lēītu/-o</i> 'ljetno', <i>mēīstu/-o</i> // <i>mēstu/-o</i> 'mjesto', <i>mrēīža</i> 'mreža', <i>nedēīla</i> 'nedelja', <i>plēīt</i> 'plijeviti', <i>rēīpa</i> 'repa', <i>sēīkat</i> (// <i>sēkat</i>) 'seći', <i>sēīme</i> // <i>sēmē</i> 'sjeme', <i>sāsēīda</i> 'susjeda', <i>smrēīka</i> 'smreka', <i>strēīxa</i> 'krov', <i>tēīme</i> 'tjeme', <i>vrēīča</i> (// <i>vrēča</i>) 'vreća', <i>zrēīt</i> 'zreti';
	< *ē-	<i>glēīdamu/-o</i> // <i>glēdamu/-o</i> 1. pl. prez. 'gledati'; <i>grēīdāl</i> (// <i>grīdāl</i>) 'gredelj', <i>pēītak/-ok</i> 'petak', ¹⁶ <i>zēīgon/-ān</i> 'žedan';
ī	< *ē-	<i>mīt</i> 'med';
	< *ē-	<i>pīrje</i> , <i>pagrība</i> G sg. 'pogreb', <i>mīčen</i> 1. sg. prez. 'metati';
	< *ē-	<i>glīdan</i> 1. sg. prez. 'gledati';
	< *ē-	<i>dītāla</i> 'detelina', <i>paklīknit</i> ;
ē	< *ē-	<i>črēšna</i> 'trešnja', <i>pēsma</i> (// <i>pēīsma</i>); <i>lēšnyk</i> 'lješnjak'; <i>klēščē</i> 'klijesta', <i>gnēzdu</i> // <i>gnējzdu/-o</i> 'gnijezdo', <i>mlēku/-o</i> 'mlijeko', <i>vlē(j)č</i> 'vući';
	< *ē-	<i>dēt</i> (// <i>dēt</i>) 'deti', <i>nevēsta</i> 'snaha', <i>vēverca</i> , <i>vēīmu</i> 1. pl. prez. 'znati';
	< *ē-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>dēkle</i> 'devojka', <i>lēpu</i> 'adv. lepo';
	< *ē-	<i>vyčērja</i> // <i>vyčīrja</i> ;
	< *ē-	<i>vesējly</i> 'veselje', <i>čēsān</i> // <i>čēēsān</i> 'češnjak', <i>jējs</i> ¹⁷ 'jež', <i>glēžna</i> // <i>glēžna</i> 'gležanj', <i>zēlē</i> // <i>zīlē</i> 'kupus, zelje';
	< um. nagl. <i>e</i>	<i>čēūy</i> // <i>čīēūy/-o</i> 'čelo', <i>žēna</i> // <i>zīēna</i> 'žena';
	< *ē-	<i>pēst</i> // <i>pīst</i> 'pregršť', <i>glēdamu/-o</i> // <i>glēīdamu/-o</i> 1. pl. prez. 'gledati', ¹⁸ <i>gavēdna</i> 'govedina', <i>šētaju</i> (// <i>šīētaju/-o</i>) 3. pl. prez. 'šetati'; <i>zēpst</i> // <i>zīpst</i> 'zestiti';
	< *ē-	<i>ardēča</i> 'crvena';

¹⁶ Usp. izvor *ī*.

¹⁷ Glas *ī* u ovom i sljedećem primjeru nije sustavni dio diftonga, nego se radi o tzv. prije-laznom *j*. Gledaj razdeljak 3.3 o podrijetlu glasa *j*.

¹⁸ Usp. izvor *ī*.

ger.	izvor	građa
<i>iē</i>	< um. nagl. <i>e</i>	<i>čĕyū</i> // <i>čĭĕyū/-o</i> 'čelo', <i>siĕyū/-o</i> 'selo', <i>siĕstra</i> , <i>ziĕna</i> (// <i>zĕna</i>) 'žena', <i>diĕbyū/-eū</i> 'debeo', <i>riĕčĕn</i> 1. sg. 'reći', <i>patiĕčĕ</i> 3. sg. 'poteći', <i>siĕduo</i> , <i>ziĕmla</i> , <i>ziĕna</i> (// <i>zĕna</i>);
	< eV ispred * <i>-i</i> , * <i>-j</i> ¹⁹	<i>tĭĕuoc/-uoc</i> 'tele', <i>vjĕlyk</i> // <i>viĕlyk</i> 'velik';
	< * <i>ĕ-</i>	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>tĭĕyū/-o</i> 'tijelo';
	< * <i>ĕ-</i>	<i>griĕda</i> 'greda', <i>nariĕdit</i> ;
	< * <i>a-</i>	u primjeru: <i>diĕleč</i> 'daleko'; ²⁰
<i>ā</i>	< * <i>ā-</i>	<i>dār</i> , <i>duān</i> (m.) 'dlan', <i>stvār</i> , <i>v^uāt</i> 'klas', <i>gās</i> 'gaz', <i>guāt</i> 'glad', <i>guāva</i> , <i>xuāt</i> 'hlad', <i>xuādān/-on</i> 'hladan', <i>kuās</i> 'klas', <i>jāk</i> 'jak', <i>māst</i> 'mast', <i>muāt</i> 'mlad', <i>tāt</i> 'lopov', <i>vrāk</i> 'vrag', <i>grāp</i> 'grab', <i>zāuoc</i> , <i>uāja</i> 'pas: laje', <i>krepāya</i> 3. sg. pf. f. 'krepati', <i>krāvji</i> 'kravlje', <i>stāry</i> (<i>uoča</i>) N sg. odr. m. 'star', <i>zdrāvje</i> 'zdravlje', <i>zājc</i> ²¹ , <i>xrāst</i> 'hrast', <i>krātokl/-ək</i> 'kratak'; <i>muāda</i> N sg. neod. f. 'mlad', <i>rāst</i> 'rasti', <i>uāknū</i> // <i>vūāknū</i> 'vlakno';
	< * <i>ā-</i>	<i>jāgada</i> 'jagoda', <i>jāpka</i> 'jabuka', <i>kāmənə</i> 'kamen', <i>lopāta</i> , <i>māty</i> , <i>apājokl/-ək</i> 'pauk', <i>pāst</i> 'pasti', <i>rāmę</i> , <i>slāp</i> 'slab', <i>spāt</i> 'spati', <i>srāka</i> 'svraka', <i>tkāt</i> 'tkati', <i>zāuost</i> 'žalost', <i>kāuoc/-oc</i> 'kolac', <i>pālca</i> 'štap';
	< * <i>a-</i>	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>blāgo</i> 'stoka, blago', <i>uāsy</i> 'kosa, vlas', <i>zākaj</i> 'zašto';
	< * <i>ā-</i>	<i>dān</i> , ²² <i>vās</i> , <i>uāš</i> 'laž', <i>māxavina</i> ;
	< * <i>ā-</i>	<i>māša</i> 'misa', ²³ <i>pāsji/-y</i> 'pasji', <i>mālən/-on</i> 'mlin';
	um. nagl. <i>ə</i>	<i>stābuū/-o</i> 'stablo';
	< * <i>o-</i>	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>gāuop</i> 'golub', <i>kārin</i> 'korijen';

¹⁹ Regresivna metataksa naglaska iz issln. *-ə kad nije u poziciji ispred sonanta na kraju riječi i iz issln. *-i kad nije u poziciji iza suglasničkog skupa (ne)sonant + sonant (Šekli 2007: 34).

²⁰ Razvoj bi prema tome išao ovako: *diĕleč* < ***dēleč* (ponaša se kao tzv. umično nagl. *e*) < ***delēč* < ***dalēč* ← **dalēče*).

²¹ Usp. izvor kratkog *a*.

²² Ibid.

²³ Vlastit terenski rad u ovom leksemu pokazuje a pomaknuto nazad prema o (tzv. labijalizirani *a*).

ger.	izvor	grada
uō	< *ǫ-	ruōka 'ruka';
	< *ō-	"ūōsən/-on '8', uōjstər 'oštar', uōsounyk // uōsounyk 'vodir', gryxuōta 'grjehota', nuōsyū 3. sg. pf. m. 'nositi', (prūsūn //) prūōsyn 1. sg. prez. 'prostiti', vysuōki N sg. odr. m. 'visok';
	um. nagl. o	uōfca 'ovca', uōknū (// ōknū) 'prozor', uōsa 'osa', uōna 'ona', uōsua // uōsua 'brus', šyruōka N sg. neod. f. 'širok', puōkle 'poslije', pa nuōčy 'noću', uōgən (// ōgən) 'vatra, oganj', uōgən, uōrū // ōrou 'orao', "ūōsū, puōtōk 'potok', puōtōk, čuōvyk, vuōzyt 'voziti', duōbyt 'dobiti', prūōsyt 'moliti';
	< oV̇ ispred *i, *-j ²⁴	k"ūōsəc 'kosac', (mōlc //) muōlc 'moljac', uōvəs/-os 'ovas', ftuōrək/-ok 'utorak', ²⁵ nakon prijelaza *l > ū i asimilacije: uōnc 'lonac';
	< *o-	nakon reg. metatakse dugog akuta: uōfčar 'ovčar'; nakon reg. metatakse met. cirk.: buōgat 'bogat', puōtput;
uō	< *ō-	(mōren //) muōren 1. sg. prez. 'moći', kuōjn;
	um. nagl. o	buōsa (// bōsa) N sg. neod. f. 'bos', duōba (n.) 'dob, doba', nuōga (// nōga), puōsū 'posao'; kuōza, guōra // gāra, ²⁶ kuōtu, nuōsa G sg., duōbīt, zuōve 3. sg. 'zvati';
	< oV̇ ispred *i, *-j ²⁷	kuōnc, uōvos;
	< *ǫ-	vuōgu 'ugao'; ²⁸
ū	< *ō-	xūđin 1. sg. prez. 'hoditi', nūsūn 1. sg. prez. 'nositi', mūlīn 1. sg. prez. 'moliti', prūsūn 1. sg. prez. 'prostiti'; ²⁹
	< *ǫ-	gūba;
ōu	< *ǫ̆-	vō ^u k 'vuk', žōut 'žut', žōuč 'žuč'; dōuk N sg. neod. m. 'dug', kōuk (// kōk) 'kuk'; bōuxa 'buha', žō ^u na 'žuna';
	< *ǫ̆-	vōuna 'preda';

²⁴ Vidi napomenu 19.

²⁵ Usporedi Gerovo 2012: tuōrōk.

²⁶ Drugi primjer vjerojatno analogija prema kosim padežima (G sg. gāri).

²⁷ Vidi napomenu 19.

²⁸ Usp. izvor ō.

²⁹ Usp. izvor dugog ū.

ger.	izvor	građa
ōu	< *f̄-	sō ^u ncę ‘sunce’; sō ^u za ‘suza’;
	< *ō-	mō ^u gu (// mō ^u gu) 3. sg. pf. m. ‘moći’;
ū	< *ō-	grū ^u bje’ groblje’, grū ^u zdje’ grožđe, kū ^u ža ‘koža’, kū ^u ra ³⁰ ‘kora’, nū ^u f N sg. neodr. m. ‘nov’, prū ^u syn (// prū ^u šyn) 1. sg. prez. ‘prostiti’, vūr ‘vir (duboko mjesto u potoku, reci, jezeru)’, ³¹ xū ^u ja ‘jela’;
	< *ō-	gnū ^u j, xūr ‘tvor, sln. dihur’, mūr ^u je ‘more’, tvūr ‘čir’ (sln. tvor), zgū ^u n ‘zvono’, nū ^u č (// nū ^u č), ³² mū ^u č, rū ^u k ‘rog’, pū ^u lje (// pū ^u lje), ³³ nū ^u ft, ³⁴
	< *ō-	mū ^u s ‘muž’, zū ^u p ‘zub’; bū ^u bən ‘bubanj’; pūt ‘put’, kū ^u t, strū ^u čje ‘grah’, vrū ^u č ‘vruč’; mū ^u ka ‘brašno’;
	< *ō-	tū ^u ča;
ō	< *o-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: uō ^u ky/-o, uō ^u čy/-e; uō ^u bras ‘lice’; ³⁵
ō	< *ō-	pozicijsko nakon asimilacije u primjeru: pau ^u ōžən (f pau ^u ōžna) ‘ravan’
	< *ō-	pozicijsko: vō ^u gy ‘ugao’; ³⁶ žeu ^u ōdəc (// žeu ^u ōdəc), žeu ^u ōdəc;
	< *ō-	pozicijsko nakon asimilacije u primjeru: uō ^u vək ‘lak’;
(+f̄)		G p̄ ^u s (// p̄ ^u s);

³⁰ Vjerojatno vokalizam prikazuje refleks psl. *(s)kōra (glej Be III: 246).

³¹ Dugi vokal -u- prikazuje psl. *vor^ub (b) (usp. sln. vōr, vōra ‘splav iz debel’ u Be IV: 344), iako semantički ne odgovara potpuno.

³² Usp. izvor kratkog o.

³³ Ibid.

³⁴ Op. cit. 32.

³⁵ No, vlastita terenska istraživanja ne opravdaju dužine na ovome mjestu, naime rezultat je vlastitog istraživanja kračina u ovim leksemima: uō^uku, uō^uči/uō^uka, uō^ubras.

³⁶ Usp. izvor uō.

2.4.2 Kratki naglašeni

ger.	izvor	grada
i	< *i-	<i>dīm, glīva</i> 'gljiva', <i>šibę</i> (pl.) 'pruče', <i>dvarišćę</i> 'dvorište', <i>gredica</i> // <i>grejdica</i> 'vrt', <i>iskra, kabiya</i> 'kobila', <i>kapriva</i> 'kopriva', <i>kaščica</i> 'koštica', <i>kazica</i> 'zdjela, činija', <i>kašenica, lysica</i> 'lisica', <i>miš, nit, nasnica</i> // <i>nošnica, prasica</i> 'krmača, prasica', <i>oščica</i> 'magarica', <i>vidyt/-it, sirutka</i> 'surutka', <i>sity</i> 'sito', <i>slišau/-ou/-ou</i> 3. sg. pf. m. 'čuti', <i>šlīva</i> 'šljiva', <i>vimeę</i> 'vime', <i>žīlaf</i> 'čvrst', <i>žlīca, xrip</i> ;
	< *ī-	<i>šin</i> ; <i>mīlnar</i> 'mlinar', <i>matika</i> 'motika', <i>mīslīn</i> 1. sg. prez. 'vidjeti', <i>vidyn</i> 1. sg. prez. 'vidjeti', <i>škīlyn</i> 1. sg. prez. 'škiljiti', <i>zīpka</i> 'kolijevka'; <i>zīma, glīsta</i> 'glīsta', <i>grič</i> 'brdo, brijeg', <i>listję</i> 'lišće', <i>prīdān/-on</i> 'dobar', <i>nīzōk/-ak</i> 'nizak'; <i>pūanīna</i> 'planina';
	< *i-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>jīmy/-i</i> 'ime';
	< *ē-	<i>jymīna</i> G sg. 'ime';
y	< *ē	<i>bīyu</i> 'bijel', <i>cīyu</i> 'cio', <i>cīyn</i> 'jeftin';
	< *ē̇-	<i>jīyst</i> 'jesti', <i>sīyst</i> 'sesti', <i>sīyjat</i> 'sejati';
	< *ē-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>sīynu</i> 'sijeno'; nakon reg. metatakse dugog akuta: <i>mīyxur</i> 'mehur';
	< *ē̇-	<i>sryčān</i> 'sretan';
	< *i-	<i>bīt</i> 'biti', <i>šīt</i> 'šiti', <i>pošīvat</i> 'podšivati', <i>stryč</i> 'striči', <i>nīč</i> 'ništa', <i>zdīgnyt</i> 'dignuti';
	< *ī-	<i>tīčāk</i> (// <i>tīčōk</i>) 'ptica'; <i>dīvvjy</i> 'divlji';
	< *i-	nakon reg. metatakse met. cirk.: <i>vīvsōk/-ak</i> // <i>vāsōk</i> 'visok', <i>šīrak</i> 'širok';
	< -u	<i>tī</i> 'ovdje';
e	< *ē̇-	<i>jētra</i> (// <i>jītra</i>) 'jetra', <i>sprētān/-an</i> 'vješt';
	< *ē̇-	<i>raspēlū/-o</i> 'križ';
	< *ē-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>grēnak</i> 'gorak';
	< *e-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>vēčir/-yr</i> 'večer', <i>pērat</i> 'perad';
	< um. nagl. e	<i>mēdvyt</i> 'medvjed';
	< *ī-	<i>xrēbāc</i> 'brdo, brijeg';

ger.	izvor	grada
e	< *-ē	zēt 'uzeti';
	< *-è	prēst 'presti', zēt 'zet';
	< *e-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: mēvak/-ək 'mek';
	< *ē-	brēja 'breja';
	< *ě	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: tēsən/-ən;
	< *e um. nagl. e	pēč 'peći', mētva 'metla', mēja 'meda', plēst 'plesti', jēlin 'jelen';
	< *e-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: dēvyt '9', dēsyt '10', pēpyu 'pepeo', vēsyu 'veseo', smēti 'smeće';
	< *ā-	pozicijsko u primjeru: zdēj 'sad(a)';
ə	< *ǝ-	bāt 'klip', daska 'daska', dāš 'kiša', pās 'pas', pāsək/-ək 'štene', sən 'san', sən (sōy), skādən 'staja, štala', sāsək/-ək 'sise, dojke', vās 'sav';
	um. nagl. ə	bāzək 'bazga', tāma, pōku, mōgva 'magla', ³⁷ dānəs 'danas', ³⁸
	< *i-	nakon reg. metatakse met. cirk.: vȳsək/-ak // vāsək 'visok';
	< *ā-	mājxən 'mali', mōstan/-ən, uāftič // uāftič 'lakat';
ər	< *r̥-	bārky (// bȳky), gər̥m // gȳm 'grm', kār̥f (// kȳf), vər̥x // vȳx 'veće brdo';
a	< *-ā	brāt, krāj 'kraj', mrās 'inje', pāst 'pasti', prāk 'prag', prāt 'prati', stār, stāra 'star', tān 'ondje';
	< *ā-	bābjak 'ženskar', zājc 'zec';
	< *a-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: stvāri G sg.; nakon reg. metatakse dugog akuta: pāstȳr 'pastir';
	< *ō-	vāsək // uāsək 'vosak';
	< *-ò	grāp 'grob', kājn 'konj', grāst 'grozd', kaš 'koš';
	um. nagl. o	nāva 'nova', arȳx 'orah', pātkuř 'podkev';

³⁷ Usp. izvor e.³⁸ Ibid.

ger.	izvor	građa
	< *o-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>gásput</i> ‘pop’, <i>kákuš</i> ‘kokoš’, <i>kásti</i> ; nakon reg. metatakse dugog akuta: <i>kámarc</i> ‘komarac’, <i>srámak</i> ‘siromah’, <i>gári</i> 3. sg. prez. ‘gorjeti’;
	< *ǫ-	<i>dán</i> ‘dan’ (pri zvezi <i>dober dan</i> pa <i>dán</i>), <i>pájñ</i> ‘košnica’;
	< *ǰ-	preuzeto iz hrv. standardnog jezika: <i>táma</i> ‘mrak, tama’, ³⁹ nakon reg. metatakse dugog akuta: <i>mážyn</i> (// <i>mǫžyn</i>) 1. sg. ‘žmuriti’;
	< *e-	nakon reg. metatakse dugog akuta: <i>ánajst</i> ‘11’;
ǫ	< *ǫ-	<i>grǫm</i> ‘grom’;
	um. nagl. ə	<i>mǫgva</i> ‘magla’, ⁴⁰ <i>dǫnǫs</i> ‘danas’, ⁴¹
	< *ǰ-	nakon reg. metatakse dugog akuta: <i>mǫžyn</i> (// <i>mážyn</i>) ‘žmurim’;
o	< *ǫ-	<i>vǫu</i> ‘vol’, <i>dǫbar</i> (<i>dán</i>) ‘dobar’;
	< *ǫ-	<i>gǫst</i> ‘gost’, <i>mǫzak</i> ‘mozak’;
	< *o-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>uǫku</i> , <i>uǫći</i> / <i>uǫka</i> , <i>uǫbras</i> ;
	< *a-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>kǫk</i> // <i>kǫk</i> ‘kako’, <i>tǫk</i> // <i>tǫk</i> ‘tako’;
ü	< *u-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>vǫxu/-ǫ</i> (pl. <i>vǫha</i>), <i>pǫstyǫ</i> 3. sg. pf. m. ‘pustiti’, <i>pǫšćen</i> trp. pr. N sg. neod. m. ‘pustiti’;

³⁹ Usp. izvor ə.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Op. cit. 39.

ger.	izvor	građa
u	< *ō-	<i>brūt</i> ‘brod’, <i>būs</i> N sg. neodr. m. ‘bos’, <i>kúst</i> (f.), <i>múst</i> ‘most’, <i>núč</i> ‘noć’, ⁴² <i>núft</i> ‘noht’, ⁴³ <i>nús</i> ‘nos’, <i>púdan</i> // <i>púdān</i> ‘podne’, <i>púlje</i> ‘polje’, <i>sú</i> ‘sol’, <i>vús</i> , <i>búk</i> , <i>znúj</i> , <i>núš</i> ; <i>kúčka</i> ‘kvočka’;
	< *ō-	<i>kúzji</i> ‘kozji’, <i>núf</i> N sg. odr. m. ‘nov’, <i>núsi</i> 3. sg. prez. ‘nositi’;
	< *ō-	<i>gúska</i> ‘guska’, <i>trúbac</i> ‘usnja gornja i donja’;
	< *ū-	<i>súx</i> ‘suh’, <i>frúška</i> ‘kruška’, <i>lúkna</i> ‘lokva’, <i>jútry</i> ‘sutra’, <i>súša</i> ‘suša’, <i>žúl</i> ‘žulj’;
	< *ǔ-	<i>čún</i> ‘čunak’; nakon asimilacije i regresivne metatakse cirkumfleksa u primjeru <i>súdæk/-ak</i> ‘sladak’; ⁴⁴
o	< *ō-	<i>mōren</i> (// <i>muōren</i>) 1. sg. prez. ‘moći’, <i>mōgu</i> (// <i>mōgu</i>) 3. sg. pf. m. ‘moći’;
y	< *ū-	<i>vústa</i> ;
	< *ō-	u poziciji za <i>v</i> u primjeru: <i>vúla</i> ;
	< *-ō	<i>túú/-o</i> ‘tlo’, <i>dnú/-o</i> ‘dno’;
	< *-ō	<i>stú/-o</i> ‘100’, <i>garkú/-o</i> ‘toplo’;
r	< *ǔ-	<i>bǔky</i> (// <i>bárky</i>), <i>čǔf</i> // <i>čǔrf</i> ‘crv’, <i>čǔn</i> // <i>čǔrn</i> ‘crn’, <i>dǔvu</i> // <i>dǔrvu/-o</i> , <i>kǔf</i> (// <i>kǔrf</i>), <i>kǔt</i> // <i>kǔrt</i> ‘krtica’, <i>mǔtvac</i> // <i>mǔrtvac</i> ‘mrtvac’, <i>pǔst</i> , <i>tǔt</i> // <i>tǔrt</i> ‘tvrđ’, <i>tǔnæk</i> // <i>tǔrnæk</i> ‘ruža’, <i>vǔba</i> // <i>vǔrba</i> , <i>vǔšǔk</i> // <i>vǔšǔk</i> ‘vrh’;
	um. nagl. ə	<i>ǔža</i> // <i>ǔrža</i> ‘hrđa’
	< *ǔ-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa u primjeru: <i>kǔvaf</i> // <i>kǔrvaf</i> ‘krvav’;

2.4.3. Zaključak

Tzv. *stalno dugi* i *kratko akutirani* jat imaju podjednake reflekse i to diftong (*ēj*). Iznimka skoro nema. Dakle, došlo je do vrlo ranog duženja kratkoakutiranog jata.

Sekundarno se naglašeni *e* i *o* redovito odražaju kao diftongi (*iē* odnosno *uo/uo*).

Stalno se dugi **ē* odražava bilo kao dugi vrlo uski *e*, dakle *ī*, ili već kao dugi *ī*.

⁴² Usp. izvor dugog *ō*.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Razvoj je vjerovatno išao ovako: *súdæk/-ak* < **sudāk* < **suədāk* < **syadāk* < **sladāk* < **sladāk* < **sladāk* < *psl. *sōldъkъ*.

Stalno se dugi **ō* odražava bilo kao dugi *ū* bilo kao kratki *u*. Puno ima i dubleta unutar istog leksema (*nūč* / *nūč* / *nūč*).⁴⁵ Slično se ponaša stalno dugi **ī* koji reflektira i kao kratki *i* i kao dugi. Postoje i dublete unutar istog leksema (*sīn* / *sīn* / *sīn*). Kratkoakutirani **i*- većinom se odražava kraćinom, dakle kao kratki *i*. Prema dvojakim refleksima stalno dugog **ō* i refleksima stalno dugog **ī* možemo suponirati da je govor u procesu gubljenja kvantitetnih opozicija.

Stalno se dugi nazal **ē* odražava bilo kao uski dugi *ē*, dugi *i* ili kao diftong *ēj*. A kratkoakutirani najviše kao dugi vrlo uski *e* (*ī*) što možemo zaključiti pomoću novo prikupljene građe.

Stalno se dugi nazal **ō* odražava kao dugi *ū*, a kratko se akutirani odražava bilo kao vrlo uski dugi *o*, dakle *ū*, ili kao dugi *ū*.

Stalno se dugi **ā* i kratkoakutirani **ā*- odražavaju kao dužina.

Stalno se dugi **ū* i kratkoakutirani **ū*- odražavaju kao kraćina.

2.4.4 Nenaglašeni

ger.	izvor	građa
<i>a</i>	< *- <i>a</i> -	<i>zapūvyt</i> ‘zapovijed’, <i>kūpāvat</i> ‘kupovati’, <i>sājnan</i> 1. sg. prez. ‘sanjati’, <i>rējpa</i> ‘repa’;
	< * <i>ŷ</i> - <i>o</i> - <i>ŷ</i> ⁴⁶	<i>gavarište</i> 2. pl. prez. ‘govoriti’, <i>kalējnu/-o</i> ‘koleno’, <i>dvarišče</i> ‘dvorište’, <i>kabiya</i> ‘kobila’, <i>jāgada</i> ‘jagoda’, <i>šyrak</i> ‘širok’;
	/	ponekad u preuzetim riječima: <i>blagoslōvyt</i> ‘blagosloviti’;
<i>u</i>	< *- <i>o</i>	<i>lēpu</i> ‘adv. lepo’, <i>gnēzdu</i> // <i>gnējzdu/-o</i> ‘gnijezdo’, <i>mlēku/-o</i> ‘mlijeko’, <i>čēyu</i> // <i>čjēyu/-o</i> ‘čelo’, <i>mējstu/-o</i> // <i>mēstu/-o</i> ‘mjesto’, <i>vējmu</i> 1. pl. prez. ‘znati’, <i>pūščamu/-o</i> 1. pl. prez. ‘ostavljati’;
	< *- <i>o</i>	3. pl. prez.: <i>jīščejy/-o</i> , <i>cicajy/-o</i> ‘sisati’, <i>kljējy/-o</i> ‘psuti’, <i>opāšāju//apāšāju</i> ‘izljubiti’; fut. I. ‘biti’: <i>būdy/-o</i> ;
	< *- <i>a</i> -	pozicijski razvoj (asimilacija): <i>uugāya</i> , <i>u-ūžlivac</i> ‘lažljivac’;
<i>ū</i>	< * <i>u</i> ŷ	<i>pūstijy/-o</i> , <i>kūpāvat</i> ‘kupovati’;
<i>u</i>	< * <i>ŷ</i> u	<i>mūxur</i> ‘mehur’;
	< * <i>o</i> ŷ-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>gāspūt</i> ‘pop’, <i>kākuš</i> ‘kokoš’;
	< *- <i>o</i>	<i>vūxu</i> , <i>žītu</i> , <i>palējnu</i> ;
	< * <i>o</i> ŷ-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>gāyup</i> ;
<i>ə</i>	< * <i>ə</i> -	<i>žrēbəc</i> ‘ždrijebe’, <i>žāuəc</i> , <i>mējısəc/-oç</i> , <i>rējdək/-ak</i> ‘redak’, <i>plējsən</i> (// <i>plēsən</i>) ‘plesan’;
	< * <i>o</i> -	<i>səsējda</i> ‘susjeda’;

⁴⁵ Prvi je primjer od Finke a drugi su ovogodišnji.

⁴⁶ Osim u primjerima *žāuost* ‘žalost’ i *uopāta* (gdje su još kao dublete zabilježene *uapāta* i *apāta*) a vjerojatno se radi o utjecaju -*u*-.

ger.	izvor	grada
ǫ	< *-ə	<i>prásǫc, puótǫk, járǫk, tuǫrǫk, sídǫn</i> ;
o	< *-ə	kao dubleta -ə-: <i>uǫsounyk // uǫsounyk</i> 'vodir', <i>ftuǫrǫk/-ǫk</i> 'utorak', <i>vásǫk // uásǫk</i> 'vosak';
	< *o-	<i>puótǫk</i> 'potok'; kao dubleta -u-: <i>mlǫku/-ǫ</i> 'mlijeko', <i>čǫuu // čǫuu/-ǫ</i> 'čelo', <i>púščamu/-ǫ</i> 1. pl. prez. 'ostavljati';
	< *-ǫ	kao dubleta -u-: 3. pl. prez.: <i>jiščǫju/-ǫ, cícaju/-ǫ</i> 'sisati', <i>klijǫju/-ǫ</i> 'psuti'; fut. I. 'biti': <i>búdu/-ǫ</i> ;
o	< *ǫ-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>gǫuop</i> 'golub';
	< *ǫ-	u poziciji ispred u-: <i>uuǫsounyk (// uǫsounyk)</i> 'vodir';
y	< *ě-	<i>sykíra</i> 'sjekira', <i>gryxuǫta</i> 'grjehota', <i>jímny</i> 'imati', <i>médvny</i> 'medvjed', <i>áryx</i> 'orah';
	< *e-	<i>vyčǫrja // vyčírja, diǫbbyu/-eu</i> 'debeo', <i>jǫčmyn/-en</i> ;
	< *ǫ-	nakon reg. metatakse cirkumfleksa: <i>dǫvny</i> '9', <i>dǫsyt</i> '10';
	< *i-	<i>šyruǫka</i> 'široka', <i>lysica</i> 'lisica'; <i>lǫšnyk, jǫžnyk, vjǫlyk // vjǫlyk, muátyt</i> 'vršiti', <i>mǫjny</i> 'razgovarati', <i>vuǫzyt</i> 'voziti', <i>spásyt, pástyr</i> ;
i	< *e-	<i>kárin</i> 'korijen', <i>jǫlin</i> 'jelen';
	< *e-	u primjeru: <i>zelǫjni</i> 'zelenje';
ǐ	< *-i	<i>míslǐn</i> 1. sg. prez. 'misliti', <i>xǫdǐn</i> 1. sg. prez. 'hoditi', <i>nǫsǐn</i> 1. sg. prez. 'nositi', <i>mǫlǐn</i> 1. sg. prez. 'moliti', <i>prǫsǐn</i> 1. sg. prez. 'prostiti';
	< *ǫ-	<i>jǫmǐ</i> ;
ǫ	< *ǫ-	<i>klǫščǫ</i> 'klijesta', <i>dǫklǫ</i> 'devojka', <i>tǫjme</i> 'tjeme', <i>sǫjme // sǫme</i> 'sjeme', (<i>jigrat</i>) sǫ;
	< *e-	<i>zǫlǫ // zǫlǫ</i> 'kupus, zelje', <i>zdrǫvjǫ</i> 'zdravlje', <i>sǫncǫ</i> 'sunce';
	< *ǫe-	<i>dǫtǫla</i> 'detelina', <i>šǫtǫrdǫsyt</i> '40';
e	< *ǫǫ-	<i>besǫǫda, žǫuǫdǫc (// žǫuǫdǫc), nedǫǫla</i> 'nedelja';
	< *ǫǫ-	<i>greǫca // greǫca</i> 'vrt';
ǫ	< *ǫu-ǫ	<i>kǫpǫva</i> 3. sg. 'kupovati'; <i>uǫrǫn</i> 1. sg. 'orati';

2.5 Ispad glasova

/	< *ǫi	<i>xrǫtǫnca</i> 'kičma', <i>pǫlca</i> 'štap', <i>gavǫdna</i> 'govedina', <i>šǫšca</i> ;
	< *ǫǫ	<i>srǫmak</i> ;

3 Konzontizam

3.1 Inventar

3.1.1 Sonanti

<i>v</i>		<i>m</i>
	<i>l</i>	<i>r</i>
		<i>n</i>
<i>j</i>	(<i>l</i>)	(<i>n</i>)

3.1.2 Obstruenti

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>
<i>t</i>	<i>d</i>	
<i>c</i>	<i>s</i>	<i>z</i>
<i>č</i>	<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>

3.2 Distribucija

Zvučni se konsonanti ne mogu naći u finalnome položaju ispred stanke, u tom su se položaju zamijenili bezvučnima (*gāuop* ‘golub’, *muāt*). Isto je tako došlo do jednačenja po zvučnosti kad se zvučni konsonant nađe u poziciji ispred bezvučnog (*raspélu/-o* ‘križ’). Sonant se *v* u poziciji ispred konsonanta i u finalnome položaju zamjenio bezvučnim *f* (*fsēmu*, *fprēik*, *žerjāfka*; *pātkuḡ* ‘podkev’, *bālaf* ‘balav, slinav’, *kḡvaf* // *kārvaf*).

Rezultati sibilizacije dokinuti su u deklinaciji (Npl *svydāky* ‘svjedoci’, *ūnuky*, *bāky*; L sg. *r^uōky*, *nōgy* // *n^uōgy*, *dāsky*) i imperativu glagola (*pečite*, *strižy*).

Suglasnički skup *čr* ostaje nepromijenjen (*čřf* // *čārf*, *čřn* // *čārn*).

Protetsko *v* na početku riječi: *vūdre* ‘3. sg. udari’, *vūxy/-o* ‘uho’, *vūra* ‘sat’.

Prijelaz **l > ū* ispred stražnjih vokala:⁴⁷ *pūanina* ‘planina’, *xuādna*, *gāuop* ‘golub’, *kriūu/-o* ‘krilo’, *čūōvyk*, *ūāsy* ‘kosa, vlasi’, *ūōjtra* ‘lestve’, *māguā*, *žāūac*; *ūyūāua*, *adgavarūua*. U riječima koje su preuzete iz hrvatskog standardnog jezika do toga prijelaza ne dođe (*škuōla*). Na početku riječi u prednaglasnom slogu došlo je do asimilacije u primjerima: *ūōvāk* ‘lak’, *ūyūāua* ‘lagala’ i *užlivac*

⁴⁷ U slovenskoj se terminologiji upotrebljava izraz švapanje. Radi se o prijelazu **l > ū* ispred stražnjih vokala (tzv. skupina *la*), ali ne u poziciji za dentalima. Ovaj je prijelaz karakterističan za slovenski gorenjski dijalekt, koroški dijalekt i govor kraja Babno polje.

// *užlīvāc* ‘lažljivac’ (ovaj posljednji primjer mogli bismo objasniti ovim putem: *la-* > *ua-* > *uo-* > *uǫ-* > *uū-* > *u/ū-*).

U nekoliko leksema pojavlja se tzv. kajkavsko *l̥*: *pālca* // *pāuca*, *žlica*, ^u*oslica*, *lūkna* ‘lokva’, *učitel̥*, *mōlc* // *muđlc* ‘moljac’;

Do depalatalizacije je *nj* došlo u sljedećim primjerima: *lūkna* ‘lokva’, *ožēnen* // *ožīnən* trp. pr. N sg. m. neodr. ‘oženiti’.

3.3 Podrijetlo

Konsonanti potječu od odgovarajućih fonema ishodišnog sustava, a osim toga nastali su i sljedećim razvojem:

ger.	izvor	građa
č	< *tj	<i>vrējča</i> // <i>vrēča</i> ;
ž	preuzeto iz hrv. standardnog jezika	<i>rōžak</i> ‘rodak’;
f	< *xK < vK-, -v	<i>frūška</i> ‘kruška’, <i>nūft</i> ‘nokat’, <i>uǫftič</i> // <i>uāftič</i> ‘lakat’; <i>fsēga</i> , <i>fsēmu</i> , <i>fprēik</i> , <i>žerjāfka</i> ‘žar, žeravica’, <i>uǫfka</i> N sg. neodr. f. ‘lak’, <i>mēfka</i> N sg. neodr. f. ‘mek’; <i>žīlaf</i> , <i>brātof</i> ;
j	< *dj proteza ispred <i>i-</i> prijelazni <i>j</i> ⁴⁸	<i>mēja</i> , <i>sāja</i> ‘čađ’, (n) <i>tūje</i> , <i>brēja</i> , <i>muāja</i> N sg. komp. f. ‘mlad’; <i>jīgua</i> ‘igla’, <i>jīmy</i> (<i>jīmi</i>)w ‘ime’, <i>jīščejū/-ǫ</i> 3. pl. prez. ‘iskati, <i>jēzva</i> , <i>jýzba</i> ‘tavan’; u primjerima <i>uǫjstər</i> , <i>jējš</i> ‘jež’, <i>glējžna</i> // <i>glēžna</i> ‘gležanj’;
jn	< *n̥	<i>kājn</i> ‘konj’, <i>pājn</i> ‘košnica’, <i>sājnan</i> , <i>žājnemū/-ǫ</i> , <i>zājn</i> ;
l	< *l̥	<i>grāblē</i> ‘grablje’, <i>kūplen</i> 1. sg. prez. ‘kopati’, <i>kāšlat</i> ‘kašljati’;
-n	< *-m	<i>sājnan</i> 1. sg. prez. ‘sanjati’, <i>māžyn</i> (// <i>mōžyn</i>) 1. sg. prez. ‘žmuriti’, <i>zmīron</i> ‘uvijek’;
n̥	< *n	u primjerima: <i>zguāvnik</i> , <i>jānččkǫk/-ǫk</i> ‘jagnje’, <i>nēga</i> G-A ‘on’;
v	< *VxV (intervokalno) proteza ispred <i>u-</i>	u primjerima: <i>uǫvǫk</i> ‘lak’, <i>mēvǫk/-ǫk</i> ‘mek’; <i>vūdrē</i> 3. sg. prez. ‘udariti’, <i>vūxu/-ǫ</i> ‘uho’, <i>vūš</i> / <i>vūš</i> ‘uš’, <i>vūra</i> ‘sat’, <i>vūsta</i> ;
ū	proteza ispred <i>o-</i>	<i>uǫkū/-ǫ</i> , <i>uǫčy/-e</i> , <i>uǫbras</i> , <i>uobuāčno</i> ;
šč	< *stj < *skj	<i>pūščēn</i> ; <i>jīščejū/-ǫ</i> ;
ž	< *zdj	<i>dāš</i> ‘kiša’, <i>dāžīvnyk</i> ;

⁴⁸ Radi se o naknadno umetnutom *j* koji se najobičnije javlja u naglašenom slogu ispred frikativa ili afrikata.

3.4 Ispad glasova

p(š)- → *Ø(š)-*: *šenica* ‘pšenica’

p(t)- → *Ø(t)-*: *týčək* (// *tičək*) ‘ptica’

vl- → *Øu-*: u primjeru *uāknų* (// *vuāknų*) ‘vlakno’⁴⁹

3.5 Ostale pojave

3.5.1 Asimilacija

xč → *šč* *nyšče* ‘nitko’, *ščir* (*ščēr*) ‘kći’

xv → *f* *fāla* ‘hvala’

dn → *gn* u primjeru *žėignā*⁵⁰ ‘žedna’ (po analogiji i m. *žėigən/-ən*)

mr → *br* u primjeru *bravinc* ‘mrav’

tj → *k* u primjeru *kėjdən/-ən* ‘tjedan’⁵¹

x-š → *š-š* u primjeru *šiša* ‘kuća’⁵²

s-š → *š-š* u primjeru *pašūšyt* ‘osušiti’

s-č → *š-č* u primjeru *nūšeča* ‘trudna’

z-č → *ž-č* u primjeru *mužincək/-ək* ‘mali prst’

3.5.2 Disimilacija

-tl- → *-kl-* u primjeru *puōklę* ‘poslije’

LITERATURA

Vida BARAC-GRUM, 1993: *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*. Rijeka.

France BEZLAJ, 1977–2007: *Etimološki slovar slovenskega jezika I–V*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vladimir DYBO, 1982: O nekotoryh akcentologičeskikh izoglassah slovensko-kajkavskoj jazykovoju oblasti. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 6. Zagreb: JAZU Razred za filološke znanosti. 101–134.

⁴⁹ Razvoj je najvjerojatnije išao prijeko prijelaza **l > u* i asimilacije što je rezultiralo u redukciji početnog fonema *v* (*vlāknų* → *vuāknų* → *uuāknų* → *uāknų*).

⁵⁰ *jn > dn > gn*

⁵¹ U primjeru se *spyk* (*spīke*) ‘opet’ vjerovatno radi o prijelazu *t → k*. O tome piše Ramovš (Ramovš 1924: 227), ali govori samo o prijelazu *t → k* ispred *i* (npr. *proti > proki*).

⁵² U slovenskoj je terminologiji to tzv. narečna palatalizacija, dakle promjena velara *k, g, h > č, j, š* ispred prednjih vokala.

- Anita CELINIČ, Ankica ČILAŠ ŠIMPRAGA, 2008. Govor Jurkova Sela u Žumberku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 34/1. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 63–93.
- Božidar FINKA, 1974: Gorskokotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku. *Kajkavski zbornik*. Zlatar. 29–43.
- Božidar FINKA, Vida BARAC-GRUM, 1984–1991: *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Zagreb.
- Pavle IVIČ, 1961: Prilozi poznavanju dijalektske slike zapadne Hrvatske. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Knjiga VI*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 191–212.
- Josip LISAC, 2006: *Tragom zavičaja: delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora*. Split.
- Josip LISAC, 1989. Prozodija goranskih kajkavaca. *Radovi akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine* 84. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. 241–249.
- Mijo LONČARIĆ 1996: *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tine LOGAR, 1996: *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Marija MALNAR, 2010: Dijalekti u Gorskom kotaru. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/1. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 47–69.
- Tijmen PRONK, 2010: Rani razvoj goranskih govora. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36/1. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 97–133.
- Fran RAMOVŠ, 1936: *Kratka zgodovina slovenskega jezika*. Ljubljana.
- Fran RAMOVŠ, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika 2. Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.
- Fran RAMOVŠ, 1920: *Historična gramatika slovenskega jezika*. Ljubljana: Društvo slušateljcev filozofske fakultete.
- Petar SKOK, 1988: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU: Globus.
- Marko SNOJ, 2009: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Modrijan: Založba ZRC.
- Christian STANG, 1957: *Slavonic accentuation*. Oslo.
- Matej ŠEKLI, 2013: Zemljepisnojezikovna členitev kajkavščine. *Slovenski jezik Slovene linguistic studies* 9. V tisku.
- Matej ŠEKLI, 2007: Naglasni sestav govora vasi Jevšček pri Livku nadiškega narečja slovenščine v luči relativne kronologije. Škrabčeva misel VI: zbornik s simpozija. 19–36.
- Matej ŠEKLI, 2005/2006: *1. Zgodovinska doba Rekonstrukcija praslovenskega naglasnega sestava (delovna različica za interno uporabo) Vaje iz predmeta Primerjalna slovnica slovanskih jezika III: Slovansko naglasoslovje*. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko.

FONOLOŠKI OPIS GOVORA KRAJA GEROVO

Prikazan je govor kraja Gerovo v Gorskem kotarju v Republiki Hrvaški v obliki fonološkega opisa. Opis sloni na gradivu, ki ga je zbral Božidar Finka leta 1966 za tedanji Srpskohrvatski dijalektološki atlas, in na gradivu, zbranim z lastnim terenskim delom. Tradicionalno gledano govor Gerova hrvaška dialektologija uvršča v zahodno goransko podnarečje goranskega narečja kajkavske narečne skupine hrvaškega jezika (t. i. zapadnogoranski poddijalekt goranskog dijalekta kajkavskog narječja), vendar pa govor ne izkazuje niti ene od osnovnih kajkavskih definicijskih lastnosti (t. i. »osnovna kajkavska akcentuacija« oz. OKA, sovpad odrazov za psl. **ě* in **ə*, sovpad odrazov psl. **ǫ* in **ǫ̃*). To se v hrvaški dialektologiji opravičuje s slovenskimi vplivi na ta govor (bodisi naj bi šlo za »pokajkavljene« oz. »poslovenjene« begunce pred Turki, ki so se zatekli v Slovenijo, nato pa so se njihovi potomci vrnili nazaj v Gorski kotar, bodisi naj bi šlo za slovenske delavce, ki so bili pripeljani iz Slovenije za časa Petra Zrinskega). Na osnovi genetskih meril, tj. starejših slovenskih jezikovnih sprememb, oz. na podlagi definicijskih lastnosti slovenščine (kot so splošnoslovenski pomik cirkumfleksa oz. splošnoslovenska progresivna metataksa cirkumfleksa, splošnoslovenski umik naglasa s končnega zloga na prednaglasno dolžino, paralelna diftongizacija issln. **ō* in issln. **ě̃*, daljšanje issln. kratkih akutiranih zložnikov v nezadnjem besednem zlogu v zahodnih in južnih slovenskih narečjih) pa lahko sklepamo, da gre za slovenski govor.
